שאין לך דבר שמביא יללה לאדם אלא יין ר' יהודה אומר [א]חטה היה שאין התינוק יודע לקרוא אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן רבי נחמיה אומר תאנה היה שבדבר שקלקלו בו נתקנו שנאמר [1]ויתפרו עלה תאנה [2]דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי מלמד שכפאתו אמו על העמוד ואמרה לו [3]מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי מה ברי הכל יודעים שאביך ירא שמים הוה עכשיו יאמרו אמו גרמה לו ומה בר בטני כל הנשים של בית אביך כיון שמתעברות שוב אינן רואות פני המלך ואני דחקתי ונכנסתי כדי שיהא לי בן מזורז ומלובן ומה בר נדרי כל נשים של בית אביך היו נודרות יהא לי בן הגון למלכות ואני נדרתי ואמרתי יהא לי בן זריז וממולא בתורה והגון לנביאות אל למלכים למואל אל למלכים שתו יין אל למלכים אמרה לו מה לך אצל מלכים ששותים יין ומשתכרים ואומרים למה לנו [4]אל ולרוזנים אי שכר מי שכל רזי עולם גלויים לו ישתה יין וישתכר איכא דאמרי מי שכל רוזני עולם משכימין לפתחו ישתה יין וישתכר אמר ר' יצחק מניין שחזר שלמה והודה לאמו דכתיב [5]כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי כי בער אנכי מאיש מנח דכתיב [6]ויחל נח איש האדמה ולא בינת אדם לי זה אדם הראשון: אכל בחבורת מצוה: אמר רבי אבהו [א]אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין והאנן תנן אכל בחבורת מצוה אינו נעשה בן סורר ומורה טעמא דמצוה הא לאו מצוה אע"ג דלאו כולה סריקין הא קמ"ל דאע"ג דכולה סריקין כיון דבמצוה קא עסיק לא מימשיך: אכל בעיבור החודש: למימרא דבשר ויין מסקו והתניא [ב]אין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית בלבד הא קמ"ל אע"ג דאין עולין לה אלא בפת וקטנית ואיהו אסיק בשר ויין ואכל כיון דבמצוה קא עסיק לא ממשיך תנו רבנן [ג]אין עולין בעיבור החודש פחות מעשרה בני אדם ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית ואין עולין לה אלא לאור עיבורו ואין עולין לה ביום אלא בלילה והתניא אין עולין לה בלילה אלא ביום כדאמר רבי חייא בר אבא לבניה [ד]אחריפו ועולו אחריפו ופוקו כי היכי דלישמעו בכו אינשי: אכל מעשר שני בירושלים: כיון דכי אורחיה הוא קא אכיל ליה לא ממשיך: אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים: [ה]אמר רבא אכל בשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה והא אנן תנן אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים אינו נעשה בן סורר ומורה הא טהורין נעשה בן סורר ומורה כי תנן נמי מתני' [ו]להשלים: אכל דבר שהוא מצוה ודבר עבירה: [ז]דבר [ג]מצוה תנחומי אבלים דבר עבירה תענית ציבור וטעמא מאי אמר קרא [7]איננו שומע בקולנו ולא בקולו של מקום: אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין וכו': אכל כל מאכל ולא אכל בשר לאיתויי דבילה קעילית שתה כל משקה ולא שתה יין לאיתויי דבש וחלב [ג]דתניא [ח]אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש

חייב

שאין לך דבר שמביא יללה על אדם אלא יין. הלכך מסתברא דעל ידו נקנסה מיתה ובכיה לעולם: **שאין התינוק יודע וכו'.** ומדקרי ליה (א) הדעת טוב ורע שמע מינה היינו חטים: **בדבר שנתקלקלו בו נתקנו.** מדת הקב"ה באיזמל שהוא מכה בו הוא מרפא גם בתוך גם כמו וילת אם בציון (איכה ד) וכתיב (זכריה ב) ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב: **למואל מלך.** שלמה המלך למואל מעשיו וחכמתו להקב"ה. למואל שכינה[ד] הוא כמו ידי שמתי למו פי (איוב מ): **משא אשר יסרתו אמו.** פרשת תוכחה שהוכחתו אמו: **שכפאתו על העמוד.** להלקותו וייסור לשון מלקות כדאמרי' לקמן (דף עא:) ויסרו אותו[ה] זה מלקות ומפני שהיתה רואה שהוא בעל הנאה ומרבה בסעודתו היתה מוכיחתו: **אמו גרמה לו.** להיות רשע שהרי באביך לא יתלו החובה והיינו מה ברי למה תגרום לרנן אחריך שאתה בני ולא בן אביך: **בר בטני.** מעי גרמו לך להיות בעל צורה ובעל כח שדחקתי ונכנסתי שתשמיש יפה לולד ללבנו ולזרזו כדאמרינן במס' נדה (דף לא.) שלשה חדשים האחרונים תשמיש יפה לולד שמתוך כך יצא הולד מלובן ומזורז: **אי שכר.** כלומר אל רוזנים לומר איה שכר לא נאה לומר לך[ו]: **בער אנכי מאיש.** בההוא משא כתיב: **זה אדם הראשון.** שנכשל ביין ואני שתיתי יותר מהן: **שכולה סריקין.** רקים שירגילוהו בכך אבל אם יש בחבורה אדם הגון בכי האי גוונא לא ממשיך ואינו נעשה בן סורר ומורה ובחבורה דלאו מצוה קאמר: **הא קמ"ל.** מתני' דאפי' כולה סריקין כיון דאיחבור השתא למצוה פטור ולעולם דינו דבן סורר ומורה אינו אלא בחבורת סריקין: **אכל בעיבור החדש.** כדמפרש לקמן שהן נקבצין עשרה או יותר ועולין בעלייה ואין אסיפה זו אלא לפרסם הדבר שעברוהו ולא לעיין דהא אין עולין אלא לאור עיבורו דהיינו ליל מוצאי שלשים וכבר מעובר הוא דהא לא קדשו היום את החדש וקדוש אין שם ביום מחרת דהיינו יום שלשים ואחד למנות על כך כדאמרי' (ר"ה ד' כד.) שלא בזמנו אין מקדשין אותו ועוד דאי לקדושי בשלשה סגי: **בפת דגן.** ולא ידענא משום מאי נקט פת דגן ומשמע למעוטי פת אורז ודוחן קא אתי: יום עבורו הוא יום שלשים שנעשה ממנו חדש היוצא מעובר: **אור יום עבורו.** מוצאי שלשים ולהודיע שעברוהו:

אחריפו. אקדימו כמו חרפי ואפלי (ע"ז ד' עה.). אחריפו ועולו בלילה היו יושבין שם ועושין הומה להשמיע קול וקאמר להו רבי חייא להקדים ולעלות מבעוד יום מעט כדי שיראו אותם עוברי דרכים כשהן עולין ויפרסמו והיינו דקתני אין עולין לה בלילה אלא ביום והאי דקתני אין עולין לה ביום לעיקר מילתא קאי שהסעודה ומשאו ומתנו של דבר בלילה הוא: **אחריפו ופוקו.** בבקר אל תאחרו לירד שהרואה אתכם יורדין בהשכמה מבין שישבו שם כל הלילה ומתפרסם הדבר אבל הרואה אותם יורדין שלא בהשכמה סבור שעכשיו עלו ואין מבין הדבר: [ז]**אכל מעשר שני.** גנב ממעות מע"ש וקנה בשר ויין ואכל דאי גנב בשר ויין עצמו אפי' דחולין נמי לא כדאמר [ע"א] עד שיקח בשר בזול ויאכל ויין בזול וישתה[ח] (ומן החנוני): **דכי אורחיה.** כדרך מצותו נאמר בבקר ובצאן וביין ובשכר במע"ש [דברים יד]: [ט]**אכל נבלות וטריפות.** לקמן יליף לפטורא: **אכל בשר עוף.** טהור פטור דלא חשיב דלא ממשיך בתריה: סתם שקצים היינו עופות טמאים דכתיב בהם שקץ הם (ויקרא יא). רמשים הן שרצים. וטעמא משום דאיננו שומע בקולנו בעינן ולא זה שאף בקולו של מקום אינו שומע: **הא טהורים חייב.** [י]כדתנן במתני' דאיצטריך לאשמועינן דפטור אשקצים: **להשלים.** שאפילו אכל תרטימר בשר חסר כזית מבהמה טהורה והשלימה לתרטימר מבשר עופות טמאים פטור משום דאינו שומע בקולו של מקום דכוותה בטהורים מיחייב: **לאיתויי תנחומי אבלים.** דאע"ג דתקנתא דרבנן בעלמא הוא. דאי מרישא הוה אמינא חבורת מצוה היינו כהנים שאוכלין קדשים או פסחים: **תענית צבור.** אע"ג דלא עבר אלא אדרבנן: **וטעמא מאי.** מפטר אדבר עבירה: **איננו שומע בקולנו.** מיעוטא הוא ולאפוקי האי דאף בקולו של מקום אינו שומע: **דבילה קעילית.** מאותו מקום ואע"ג דמשכרא לא מיחייב עליה דלא ממשיך:

חייב

בה נתקנו. פי' בקונט' מדת הקב"ה באיזמל שהוא מכה בו מרפא גם בתוך גם כמו וילת אם בציון ואני אהיה חומת אש ואין ענין זה לזה כלל אלא היינו כדאמרי' בב"ר משל לבן מלך שקלקל עם אחת משפחותיו כיון ששמע המלך טרדו והוציאו חוץ לפלטרין שלו והיה מחזר על הפתחים של שפחותיו ולא היו מקבלין אותו אלא אותה שקלקלה עמו פתחה לו דלתיה וקבלתו כך בשעה שאכל אדם מפרי האילן טרדו והוציאו מחוץ לגן עדן והיה מחזר על כל האילנות ולא היו מקבלין אותו מה היו אומרים לו א"ר ברכיה הא גנבא דגנב דעתא דברייה היינו הא דכתיב אל תביאני רגל גאוה רגל שנתגאה על בוראו ויד רשעים אל תנידני לא תסב מני עלה אבל התאנה ע"י שאכל ממנה פתחה לו דלתיה וקבלתו:

ואין עולים לה ביום. ואם תאמר הא כבר תנא ליה רישא לאור עיבורו וי"ל דס"ד לאו לאפוקי יום העיבור אתא אלא לאפוקי לילה שלפני העיבור:

על

עין משפט
נר מצוה

יח א מיי' פ"ז מהלכות ממרים הלכה ג:
יט ב ג ד מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הל' ז:
כ ה ו מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה ג:
כא ז מיי' שם הל' ב:
כב ח מיי' פ"א מהל' ביאת מקדש הל' ב סמג לאוין ע:

מסורת הש"ס

א) [וקרי ליה עץ על שם העתיד שחטה תתמר כדקל כ"כ בע"י וע"ע תוס' שבת כז: ד"ה כל היוצא וכו'], ב) [בס"א: דבר שהוא], ג) נזיר ד. כריתות יג: שבועות כג. יומא עו. [בכורות מה:], ד) בע"י: למואל כמו למו שכינה, ה) [דברים כא], ו) בע"י: אל לרוזנים לומר איה שכר לא נאה להם לומר כך, ז) [דיבור זה שייך לעיל עמוד א במשנה], ח) [לעיל ע. בהא דאמר ר"ח בר מולדה לא נזכר שני תיבות הללו], ט) [ג"ז שייך שם], י) [נ"ל כי תנן],

תורה אור השלם

1. וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵירֻמִּם הֵם וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת:
בראשית ג ז
2. דִּבְרֵי לְמוּאֵל מֶלֶךְ מַשָּׂא אֲשֶׁר יִסְּרַתּוּ אִמּוֹ:
משלי לא א
3. מַה בְּרִי וּמֶה בַּר בִּטְנִי וּמֶה בַּר נְדָרָי:
משלי לא ב
4. אַל לַמְלָכִים לְמוֹאֵל אַל לַמְלָכִים שְׁתוֹ יָיִן וּלְרוֹזְנִים אֵי שֵׁכָר:
משלי לא ד
5. כִּי בַעַר אָנֹכִי מֵאִישׁ וְלֹא בִינַת אָדָם לִי:
משלי ל ב
6. וַיָּחֶל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם:
בראשית ט כ
7. וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא:
דברים כא כ

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שאין וכו' ומדקרי ליה עץ הדעת:

מוסף רש"י

שמביא יללה כו'. וזה הביא מיתה (ברכות מ.). **שאין התינוק יודע כו'.** וזה נקרא עץ הדעת (שם). **אכל דבילה קעילית.** הגדילה באותו מקום ומשכרת כיין (בכורות מה:). קעילית. על שם מקומה (שבועות כג.). **ושתה דבש.** מי"ד בלע"ז, מים ודבש שלוקין ביחד (בכורות מה:).